

TOPLUMSAL YAPI
ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi (TYAA) II

MESLEKLER

4-5 Mart 2019 - İstanbul Medeniyet Üniversitesi

KİTAPÇIK

TOPLUMSAL YAPI ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

Türkiye'nin toplumsal yapısı hızlı ve daimi bir değişim ve farklılaşma süreci içerisinde. Bu değişim sürecinin anlaşılması ve açıklanması için kapsamlı ve sürekliliği olan araştırmalara ve yeni perspektiflere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu doğrultuda Lütfi Sunar tarafından yürütölen Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı kapsamında toplumsal değişim, tabakalaşma ve hareketlilik alanlarında araştırmalar yapılmakta, etkinlikler gerçekleştirilmekte ve yayınlar yapılmaktadır.

Programın temel amacı, Türkiye'deki toplumsal değişimin anlaşılabilmesi ve nitelikli olarak değerlendirilebilmesi için alandaki kuram ve

perspektifler değerlendirilerek bilgi birikiminin ortaya konulması, değişimin ve dinamiklerini çözümlenmesi ve kavramsallaştırılarak sosyal bilim çalışmalarına temel sağlanmasıdır. Bu kapsamda toplumsal yapı ve toplumsal değişim ile ilgili ortaya konan temel teorik yaklaşımlar ve ampirik çalışmaların değerlendirilmesi, toplumsal yapının tahlil edilmesini sağlayacak model ile teorik bütönlüğü olan, pratik ve kolay uygulanabilir analiz araçlarının geliştirilmesi, Türkiye toplumsal yapısının, bileşenlerinin, hareketliliği sağlayan dinamiklerin çözümlenmesine ve tartışılmasına katkı sağlayacak akademik toplantıların düzenlenmesi ve yayınların literatüre kazandırılması hedeflenmektedir.

Meslekler Atölyesi

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hızlı bir toplumsal değişim yaşanmaktadır. İktisadi, siyasi ve teknik sistemler değişmekte ve bunlara bağlı olarak sosyal yapıda da önemli değişimler gerçekleşmektedir. Özellikle iktisadi yapının hızlı dönüşümü neticesinde mesleklerde çok hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Eskinin itibarlı ve yerleşik meslekleri hızla bu konumlarını kaybetmekte ve yeni meslekler çok hızlı bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak çalışma yaşamı, eğitim ve sosyal hareketlilik gibi bir dizi alanda da değişimler gerçekleşmekte ve bunun sosyal ilişkilere dramatik yansımaları olmaktadır. Ülkemizde meslek araştırmaları bugüne kadar hak ettiği yeri elde edememiştir.

Ayrıca mesleklerin gelişimini ve değişimini takip eden sistematik araştırmalara da rastlamak mümkün değildir. Dolayısıyla meslekleri toplumsal yapı, tabakalaşma ve çalışma yaşamı ile ilişkili olarak ele almak, meselenin farklı yönleriyle derinlikli bir biçimde, tartışılmasına zemin hazırlayacaktır. Dahası konunun bu çok boyutlu analizi Türkiye’nin toplumsal yapısını anlamak ve açıklamak bakımından da mevcut çalışmalara ciddi katkılar sağlayacaktır.

Düzenleme Kurulu

Lütfi Sunar, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi (Başkan)

Yunus Kaya, Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi

Uğur Zeynep Güven, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Danışma ve Bilim Kurulu

Abdülkerim Sönmez, Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi

Ahmet Cihan, Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi

Ayşe Polat, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Cengizhan Yıldırım, Dr. Öğr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Elif Genç, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Erkan Erdemir, Doç. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi

Lütfi Sunar, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi (Başkan)

Mahmut Hakkı Akın, Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi

Nihat Erdoğan, Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi

Tayfun Amman, Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi

Uğur Zeynep Güven, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Yunus Kaya, Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi

Sekreteryaya

Merve Akkuş, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Elyesa Koytak, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Program

4 Mart 2019 Pazartesi

09:00-09:30 **KAYIT**

09:30-10:00 **AÇILIŞ KONFERANSI**
Mesleki Eğitimin Geleceği
Mahmut Özer, MEB Bakan Yardımcısı

10:00-12:00 **AÇILIŞ PANELİ**
Değişen İşler ve Meslekler
Oturum Başkanı: Lütfi Sunar
Veysel Bozkurt, İstanbul Üniversitesi
Post-Endüstriyel Dönüşüm Sonrasında Türkiye'de Çalışma Hayatı ve İşler
Ali Ergur, Galatasaray Üniversitesi
Uсталık ve Teknoloji Eklemlenmesi: Beceri, Deneyim, Kesinlik
Nihat Erdoğan, Yıldız Teknik Üniversitesi
Mesleki Kimliğin İnşası

13:30-15:30

1. OTURUM

Oturum Başkanı: Yunus Kaya

Onur Uca

Mesleğin Hayatı Belirleme Pratikleri: Bankacı ve Tır Şoförü Örneği

Özgür Arun

Türkiye’de Yeni Kuşak Gerontologları Eğitmek: Gerontolog Kimdir? Nerede, Ne İş Yapar?

Uğur Zeynep Güven

Türkiye’de Müzisyenlik Mesleğinin Toplumsal Yapı İçerisindeki Konumu Üzerine Bir Araştırma

16:00-18:00

2. OTURUM

Oturum Başkanı: Murat Taşdemir

Lütfi Sunar, Cahide Enginar, Hüseyin Önal, Esmâ Küçükbay

Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü: Karşılaştırmalı Bir Çerçeve ve Meslek Kanununa Dair Öneriler

Erhan Akarçay

Türkiye’de Aşçılık Mesleğinin Değişen Görünümleri

Erol Keskin

Sahafılık Alanında Kurumsal Mantıkların Dönüşümü ve Sahafılık Kimliğine Yansımaları

5 Mart 2019 Salı

09:00-11:00

3. OTURUM

Oturum Başkanı: Cengizhan Yıldırım

Adem Sağır

Gelenekselden Moderne Geçişte Ölü Bedenlerin Yönetiminde Dini Bir Mesleki Form: Gassal

Ayça Yılmaz Deniz

Yaşanmış Deneyimler ve Öznellikler Çerçevesine Tabakalaşmayı Okumak

Caner Özdemir

Türkiye’de Sosyal Tabakalaşmanın Meslekler Üzerinden Ölçümü Ve Toplumsal Hareketlilik

11:30-12:50

4. OTURUM

Oturum Başkanı: Fatih Yaman

Sait Gülsoy

Dijital Yerli Neslin Sporu: E-sporları Meslek Olgusu Üzerinden Değerlendirmek

Murat Yüksel

Serbest Zaman Aktivitesinden Profesyonel Mesleğe: Spor Yoluyla Yukarı Doğru Dikey Sosyal Hareketlilik

14:00-16:00

5. OTURUM

Oturum Başkanı: Uğur Zeynep Güven

Ayşe Mahinur Tezcan

Meslek Olarak Akademisyenlik Tercihinde Kültürel Sermayenin Yeri

Muhammet Fırat & Reşat Açıkgöz

Çingeneler, Etnisite ve Güvencesizlik

Sinan Acar

Kamu Sağlık Hizmetlerinde Esneklik -Güvencesizlik Süreçleri ve Beyaz Yakalı Çalışanlar

16:00-17:00

DİNLETİ VE SÖYLEŞİ: SOKAK ÇALGICILIĞI

Elyesa Koytak & Sedat Anar (Santuri)

17:00-17:30

KAPANIŞ VE DEĞERLENDİRME

1. OTURUM | 4 Mart 2019 | 13:30-15:30

Oturum Başkanı: Yunus Kaya

Onur Uca

Mesleğin Hayatı Belirleme Pratikleri: Bankacı ve Tır Şoförü Örneği

Özgür Arun

Türkiye’de Yeni Kuşak Gerontologları Eğitmek: Gerontolog Kimdir? Nerede, Ne İş Yapar?

Uğur Zeynep Güven

Türkiye’de Müzisyenlik Mesleğinin Toplumsal Yapı İçerisindeki Konumu Üzerine Bir Araştırma

Mesleğin Hayatı Belirleme Pratikleri: Bankacı ve Tır Şoförü Örneği

Onur Uca | Dr., Mersin Üniversitesi

İcra edilen meslek kişinin yaşam pratiklerini etkiler. Çalışmanın amacı farklı meslek gruplarında yer alan insanların hayat pratiklerinin nasıl oluştuğunu ve birbirleri ile nasıl bir pratik ekonomisi üzerinden ilişki kurabileceklerini açıklamaktır. Farklı mesleklerden gelen dolayısıyla farklı yaşam pratiklerine sahip insanlar karşılaştıklarında nasıl bir pratik ekonomisi işlemektedir? Bu maksatla birbirinden çok farklı pratikleri olan iki meslek grubu -tır şoförlüğü ve bankacılık- seçilmiştir. Karşılaştırılan mesleklerin birbirine uyumsuz ve gündelik iş pratiklerinin benzemez oluşunun nedeni, mesleğin insan yaşamını ve insanın değerlerini nasıl şekillendirdiğini daha net gösterebilecek olmasıdır. Böylece farklı pratiklerin karşılaşmalarında oluşacak değer ekonomilerine dair bir sonuç çıkartılabilecektir.

Günümüzde hayatın içinde var olan rollerimizde en uzun süreye sahip olan, iktisat kafasıyla düşünülen bir dünyada kişisel finansı sağlayan ve bu nedenle hayatımızın en önemli belirleyicisi olan meslekler başlıca yaşamın hızını, aile ve arkadaşlık ilişkilerini, öteki tarafından belirlenen arzu nesnesini, kurulmak zorunda kalınan ilişkileri, bedenın şeklini, yemeğin

biçimini toplumsal statüyü belirlemektedir. İnsanı belirleme kapasitesi bu kadar güçlü olan toplumsal bir olgu olarak meslekler, aynı zamanda insanlar arası hayat pratiklerinde ve kurulan ilişkilerin yapısında da oldukça önemlidir. Meslek sadece toplumsal konu mu ve bireysel finansı değil, yurttaşlık anlayışı, aile ilişkileri, çalışma piyasası içerisinde kişinin belirleme gücünü ve dini inancını yaşama biçimini de belirleyen bütüncül bir etkidir.

Çalışmada belirtilen iki meslek grubundan kişilerle yapılmış olan nitel alan araştırmalarından elde edilen veriler kullanılacaktır. Veriler çerçevesinde bu mesleklerin temel belirleyicileri, meslekleri yapmak için kurulması gereken ilişkiler, yükselme stratejileri ortaya konacaktır. Böylece bu meslekleri gerçekleştiren insanların aile, piyasa, ün, vatandaşlık, inanç pratiklerinin yapısını anlatma zemini elde edilecektir. Ardından farklı meslek pratiklerinin belirlediği hayatların karşılaşmasında veya aynı konuya bakışında nasıl bir pratik ekonomisi işleyebileceğine dair düşünce düzeyi oluşturulacak, öneri ve tespitler sunulacaktır.

Türkiye’de Yeni Kuşak Gerontologları Eğitmek

Gerontolog Kimdir? Nerede, Ne İş Yapar?

Özgür Arun | Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi

Toplumsal yaşlanma, küresel düzeyde, sağlık ve uzun dönemli bakım gibi başlıklarda olduğu kadar, toplumların beşeri sermayeleri, sosyal ve ekonomik durumları ve gelecekları üzerinde de katlanarak devam eden, olumlu ya da olumsuz, etkiler yaratmaktadır. Bununla birlikte, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kısa bir süre önce yayınladığı raporunda (2010), küresel düzeyde demografik dönüşüm sürecindeki olası etkileri dikkate alarak, bilim insanları, politika geliştirenler, uzmanlar ve öğrencilerin, bu dönemde nasıl bir arada çalışabileceklerine ilişkin endişeleri de yansıtmaktadır. Küresel çapta, refah düzeyi yüksek çok yaşlı toplumların içinde bulunduğu koşullarda sahip oldukları avantajların, gelecekları planlarken, bilhassa rafine teknolojilere yatırım yapmak suretiyle, onları kuşaklararası diyalogu geliştirebilecek adımlar atabilecek konuma taşıdığı öngörülmektedir. Böylece, toplumsal yaşlanmanın getirebileceği yükleri, yeni bir toplumsal sözleşmeyi etkinleştirip, yurttaşlar arasında refahın adil paylaşımını sağlayarak bertaraf edebilecekleri düşünülmektedir. Öte yandan, dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde, hızla yaşlanan toplumların geleceği ise temel endişe

yaratılan başlıklardan birisidir. Türkiye’nin de küresel düzeyde hızla yaşlanan toplumlardan birisi olması ve demografik dönüşüm sürecinde zenginleşmeden yaşlanması önemli risk unsurları olarak tartışılmaktadır. Türkiye’yi gelecek 40 yıl zarfında bekleyen riskler düşünlüğünde, yaşlanma alanında aktif katkı sunabilecek meslekler arasında sosyal diyalogun tesis edilmesi ve geliştirilmesi kaçınılmazdır. Nitekim, yaşlanma alanı, tek bir perspektiften beslenen mesleklerin baş edemeyeceği düzeyde çeşitli, dinamik ve karmaşık bir yapıdadır. Türkiye yaşlanma alanındaki çeşitlilik; sunulan sağlık hizmetleri, bakım ihtiyacı, sosyal ve ekonomik açıdan değişimler ve dönüşümler düşünüldüğünde;

- Mesleki açıdan hangi yeterlilikte bir uzman grubuna ihtiyaç duyulmaktadır?
- Bu bağlamda, 2011 yılında yüksek öğrenim düzeyinde faaliyetlerine başlayan Türkiye’nin ilk gerontoloji bölümleri ne tür bir öngörüyle alana girmişlerdir?
- Müfredatları, mezunlarına ne tür bir mesleki formasyon sunmaktadır?

- Dünya genelinde gerontologlar ne iş yaparlar?
- Türkiye’de gerontolog kimdir? Nerede ve ne iş yapar?
- Bakım ihtiyaçları, sağlık koşulları, sosyal ve ekonomik çeşitlilikleri düşünüldüğünde, Türkiye’deki yaşlanan nüfusa ilişkin gerontologların (yeterli) malumat ve donanımları var mıdır?

Bu çalışmada, Türkiye yaşlanma alanının temel dinamikleri sunularak, aktörleri ve aralarındaki diyalog ele alınacaktır. Ardından, Türkiye’de gerontoloji bölümlerinin güncel müfredatlarının temel karakteristikleri değerlendirilecektir. Son olarak, gerontologların mes-

leki bakımdan yetkinlikleri, yeterlilikleri ve Türkiye yaşlanma alanındaki güncel konumları tartışılacaktır. Böylece, bilim insanları, politika geliştirenler, uzmanlar ve öğrenciler arasında yüksek öğrenim sürecinde “müşterek irfan”ın oluşup oluşmadığı; “köprükuran deneyim” ile meslekler arasında bilgi ve görgünün aktarımının ne düzeyde gerçekleştiği; sürecin sonunda yüksek öğrenimin öngörülen tüm çıktılarının meslek erbabına ne düzeyde yansıdığı değerlendirilebilir.

Türkiye’de Müzisyenlik Mesleğinin Toplumsal Yapı İçerisindeki Konumu Üzerine Bir Araştırma

Uğur Zeynep Güven | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Sanayi-sonrası toplumların esnek üretim şekilleri ve ilişkileri içerisinde değişen toplumsal işbölümü ve toplumsal yapı, çalışma yaşamının ve mesleklerin konumu, sınırları ve itibarını da kuşkusuz yeniden şekillendirmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de, yetenek gerektirme seviyesi, eğitim alma süresi, adanmışlık düzeyi veya insanlığa hizmeti gibi bir dizi değişken bağlamında ‘makbul’ ve ‘zor’ olmaları bakımından meslekler arası bir hiyerarşi söz konusudur. Bu hiyerarşi içerisindeki yeri bağlamsal olarak değişen, kimi zaman ‘hayranlık’ uyandırması bakımından en üst sıralarda bulunan, kimi zamansa ‘gerçek’ bir meslek olmadığı gerekçesiyle alt sıralara düşen müzisyenlik mesleği dikkat çekici bir konuma sahiptir.

Çalışmanın ana amacı, Türkiye’de müzisyenlik mesleğinin toplumsal yapı içerisindeki konumunun açığa çıkarılmasıdır. Bu doğrultuda nitel araştırma yöntemlerinden yararlanan bu çalışma çerçevesinde, İstanbul’da ikamet eden, müzik eğitimi almış, çeşitli mesleki platformlara üye, eser sahibi veya icracı olarak müzisyenlik yapan profesyoneller ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Karşılaştırmalı bir analiz için ayrıca, kendi mesleklerine ‘ek olarak’, ‘amatör düzeyde’ ya da hobi için bu mesleği icra eden kurumsal bir eğitim almamış müzisyenler ile de derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Müzik sosyolojisi çalış-

malarında verilerin yorumlanması için bütünlüklü birer kültürel alan oluşturan ‘sanat müziği’, ‘popüler müzik’ ve ‘halk müziği’ olmak üzere üç temel grubu temsil eden toplamda on bir görüşmeci ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakatların verilerinden hareketle, müzisyenlik mesleğinin sosyal konumu ayrıntılı olarak incelenmiştir. Halen devam eden bu araştırmanın ön bulgularına dayanarak, bir yandan icra edilen müziğin türüne göre kendi meslek grupları içerisindeki yeri, diğer yandan toplumdaki diğer meslekler ile olan ilişkisi açısından sosyal konumu eş zamanlı olarak araştırılmıştır. Buna göre çalışmada öncelikle, müzik icracılığının bir meslek haline gelmeye başladığı Antik Yunan’dan, internet çağında çevrimiçi platformlarda müzisyenliğe kadar günümüze değin farklı tarihsel dönemlerde bu mesleğin değişen nitelikleri ve pratiği ele alınacaktır. Ardından saha araştırmasının bulgularından hareketle, ülkemizde müzisyenlik mesleğinin itibarı, farklı türlerin bestesi ve icrası ya da performans tipleri gibi müzik-içi (intra-musical) ve temsil için gerekli kolektif etkileşim ağları gibi müzik-dışı (extra-musical) bileşenler üzerinden incelenecektir. Son olarak, müzisyenliğin toplumsal konumu, görüşmelerde öne çıkan ‘saygınlık’, ‘sanatçının değeri’, ‘eser telifi’, ‘boş zaman etkinliği’, ‘tüketim malzemesi’ gibi diğer meslekler arasındaki hiyerarşisini belirleyen farklı temalar üzerinden irdelenecektir.

2. OTURUM | 4 MART 2019 | 16:00-18:00

Oturum Başkanı: Murat Taşdemir

Lütfi Sunar, Cahide Enginar, Hüseyin Önal, Esmâ Küçükbay

Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü: Karşılaştırmalı Bir Çerçeve ve Meslek Kanununa Dair Öneriler

Erhan Akarçay

Türkiye’de Aşçılık Mesleğinin Değişen Görünümleri

Erol Keskin

Sahafılık Alanında Kurumsal Mantıkların Dönüşümü ve Sahafılık Kimliğine Yansımaları

Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü: Karşılaştırmalı Bir Çerçeve ve Meslek Kanununa Dair Öneriler

Lütfi Sunar | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Cahide Enginar | Dr. Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Hüseyin Önal | YL Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Esmâ Küçükbay | YL Öğrencisi, İstanbul Şehir Üniversitesi

Cumhuriyetin kuruluş döneminde öğretmenlerin önemli bir sosyo-ekonomik statüsü olmuş, onlara cumhuriyetin ideolojisinin aktarılması ve modern toplumun inşası sorumluluğu yüklenmiştir. Zamanla öğretmenlerin itibarında bir düşme olmuş ve kendilerine atfedilen roller sınırlanmaya başlamıştır. Araştırmalar öğretmenlerin çoğunluğunun öğretmenliğin toplumsal statüsünün gün geçtikçe düştüğü kanaatinde olduklarını göstermektedir. Buna ek olarak öğretmenler de toplumun mesleklerine gereken değeri vermediğini, devletin ve medyanın öğretmenlerin sorunları ile yeterince ilgilenmediğini düşünmektedir. Ekonomik koşullar, vasıfsızlaşma, eğitim ve mesleğe giriş süreci ve çalışma koşulları Türkiye’de öğretmenliğin statüsündeki değişimi etkileyen faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda öğretmenlik mesleğinin kademelendirilmemiş olması dolayısıyla rutinleşmeye

en müsait mesleklerden birisi olması göze çarpmaktadır. Meseleğe giren bir kişi uzunca yıllar boyunca aynı unvan ve statüde çalışmaktadır. Böylece öğretmenlerin zamanla mesleki tatminlerinde ve motivasyonlarında bir düşüş gerçekleşmektedir. Bunu önlemek ve mesleki gelişimi sürdürmek üzere pek çok ülkede öğretmenlik mesleği kademelendirilmiş bir kariyer basamaklarına, sistematik teşvik ve meslekte yükselme kriterlerine ve uygulamalarına sahiptir. Bu çalışmada öğretmenlik meslek kanununa sahip farklı ülkeler karşılaştırmalı olarak bir biçimde ele alınacaktır. Aynı zamanda Türkiye’de özel kanuna sahip farklı meslekler incelenerek bu anlamda mesleklerin hukuken tanımlanmasının formları ve sorunları tartışılacaktır. Böylece sistematik bir biçimde Türkiye’de öğretmenlik meslek kanunu için bir çerçeve önerisi geliştirilecektir.

Türkiye’de Aşçılık Mesleğinin Değişen Görünümleri

Erhan Akarçay | Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi

Bu çalışmada aşçıların mutfaktaki iş pratikleri, mutfak içinde kurdukları hiyerarşik ilişki, mesleki statülerine ilişkin algıları, kadın ve erkek çalışanlar arasındaki toplumsal cinsiyete dayalı ilişkiler ve Türkiye’deki son dönemde görülen ikili/üçlü mesleki yapı anlaşılmalı çalışılacaktır. Çalışma Türkiye’de gittikçe popülerleşen gastronomi alanına koşut bir biçimde görünür hale gelen aşçılık mesleğini, bu mesleğin mutfak içindeki pratiklerini bütünlüklü bir biçimde anlama amacı taşımaktadır. Aşçılığın mesleki geçmişi çok eskilere dayanmakla birlikte, mesleğin günümüzde bu kadar popülerleşmesine karşın aşçılık mesleğini anlamaya dönük çalışmaların çok az sayıda olması bu araştırmanın önemini artırmaktadır. Etnografik bir saha çalışmasına dayalı olan bu çalışmada, araştırmacı Türkiye’deki aşçıların mesleki kazanımlarının en üsttekilerle (şefler) sınırlı kalmasını, uzun ve ağır çalışma koşullarını, İstanbul’da faaliyet gösteren zincir bir restoranın mutfağında elde ettiği bulgulara dayanarak sosyolojik bakış açısıyla yorumlamaktadır.

Aşçılığın toplum içerisindeki meslekler arasında statüsünün arttığı görülmektedir. Sunar ve Kaya’nın

araştırmalarında aşçılık mesleği birtakım mesleklerin üzerinde ve hemen altında yer alarak şaşırtıcı bir biçimde itibarlı meslekler arasında yer almıştır. Söz konusu çalışmada aşçılık mesleği itibar skalasında 60. sırada yer almaktadır.

Zanaata dayalı pek çok meslekte olduğu gibi aşçılıkta da tekniğin ağırlığı yadsınamaz boyutlara ulaşmıştır. Ancak varlığını güçlü bir biçimde sürdüren şey ise el ve kafa arasındaki ilişki, alışkanlıklar, ritim ve somut pratikler ile düşünme arasında süregiden diyalogdur. Öte yandan teknolojinin toplumsal yaşamın, mesleki pratiklerin her alanında yaygınlaşması sonucunda, aşçılık pratiklerinde de teknolojinin kapladığı yer artmıştır. Bu çerçevede zanaat olarak aşçılık ile profesyonel teknik bir meslek olarak aşçılığı ele almak gerekmektedir. Bu araştırmanın sahasında endüstriyel mutfak uygulamalarının yaygınlaştığı, endüstriyel gıda çözümlerinin mesleki pratikleri aşındırdığı (demi glace sos, patates püresi gibi geleneksel yöntemle yapılması gereken uygulamaların endüstriyel mutfak çözümleri ile karşılandığı tespit edilmiştir) gözlemlenmiştir. Mutfaklardaki yoğun teknoloji kullanımı da teknik bilginin

önemini ortaya koymaktadır. Elektronik fırınlar, akıllı programlar aşçının mesleki pratiklerinde zanaattan daha çok teknik bilgiye gereksinim duyulduğunu göstermektedir. Dolayısıyla mesleki pratikler günümüz mutfak uygulamalarında hızla değişmektedir.

Geleneksel olarak usta-çırak ilişkisinin çözülmeye başladığı, mutfak hiyerarşisi içerisinde herhangi bir profesyonel meslek alanında olduğu gibi ilişkilerin mekanikleştiği, yabancılaşmanın arttığı görülmektedir. Erkek personel ile kadın personel arasında cinsiyete dayalı bazı sorunların yanı sıra, “okullu” ile “üniversiteli” ve “alaylı” aşçılar arasında zımnî birtakım çatışmanın gözlemlendiği söylenebilir. Uzun çalışma saatleri ve tempolu çalışma ortamı çalışanlarda zaman zaman

baskının artmasına neden olmaktadır. Mutfak hiyerarşisinin hakim olduğu, şefin mutlak egemen olduğu böylesi bir mutfak organizasyonunda kadın çalışanların şef olabilme ihtimali çok düşüktür. Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde ev-içi emek olarak görülen yemek pişirme pratiği, kamusal alan söz konusu olduğunda, gelir getirici, itibar kazandırıcı bir meslek olarak aşçılığın erkeklerin hegemonyasında olduğu apaçık ortadadır. Kadın çalışanların bu nedenle her ne kadar erkeklerle aynı işleri yapmaya razı olsalar da hiyerarşide yukarıya doğru hareketliliğin “erkek” şefin inisiyatifinde olması kadın çalışanlar arasındaki mesleki motivasyonu düşüren bir etkiye sahip olmaktadır.

Sahaflık Alanında Kurumsal Mantıkların Dönüşümü ve Sahaflık Kimliğine Yansımaları

Erol Keskin | Trakya Üniversitesi

Günümüzde, sahaflık mesleğinde bir değişim yaşandığı gözlenmektedir. Bildiğimiz anlamda sahaflık mesleği eski kitap alım-satımı yapan bir mesleki kimlik ve mantığa sahip iken, günümüz için gözlemlendiğinde bu durumun farklılaştığı ve bir değişime uğradığı göze çarpmaktadır. Bu çalışma, sahaflık mesleğinde yaşanan değişimleri analiz edip incelemek ve nedenlerini ortaya koymak için yapılmaktadır.

Kurumsal mantıklar, toplumsal olarak inşa edilen, tarihsel bir sürece sahip olan ve değerlerin ve inançların yeniden üretilmesini sağlayan, sosyal olarak düzenleyici kurallar koyan ve sosyal gerçeklikleri ortaya çıkaran anlamlardır. Kurumsal mantıklar, hem aktörü hem de aktörün faaliyette bulunduğu alanı incelemizde yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte, mesleki mantıkların anlaşılmasında önemli bir rol oynayan kavramdır. Sosyal yaşamda meydana gelen kurumsal mantıklar toplumsal bir kurum olan mesleklerin oluşum sürecinden dönüşümüne ve değişimine kadar bir dizi sürecin anlaşılmasını sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı; sahaflık mesleğindeki mesleki mantık ve kimliğinin dönüşümünü inceleyerek,

sebeplerini, mekanizmalarını ve sonuçlarını ortaya koymaktır. Ulusal ve uluslararası alanlarda yaşanan değişimler sonucunda mesleki mantık ve kimliğinde farklılaşma yaşandığı düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak; yaşanan değişimlerin sahaflık mesleğini yürütenlerin kendi ifadeleri ana verimizi oluşturacaktır. Bununla birlikte; İstanbul'da faaliyet gösteren sahafların mesleki mantıkları ve mesleki kimlikleri arasındaki ilişki ve değişim incelenecektir. Araştırma, İstanbul'daki sahaflar ile yürütülmekte olup, sahaflık mesleğine mikro düzeyli bir bakış açısından ziyade, makro düzeyli (sosyal, kültürel, ekonomik vb.) bir bakış açısı ile yaklaşmıştır.

İstanbul'da faaliyet gösteren sahafların mesleki kimliklerinde yaşanan mesleki mantık değişimi inceleneceği bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Anlatı analizi, derinlemesine mülakat transkriptleri, yaşam hikâyesi anlatıları, tarihi anıları incelemede yardımcı olmaktadır. Çalışmada, birincil ve ikincil verilerden yararlanılacak ve İstanbul'da sahaflık mesleğini yürütenler ile görüşmeler yapılmıştır.

3. OTURUM | 5 Mart 2019 | 09:00-11:00

Oturum Başkanı: Cengizhan Yıldırım

Adem Sağır

Gelenekselden Moderne Geçişte Ölü Bedenlerin Yönetiminde Dini Bir Mesleki Form: Gassal

Ayça Yılmaz Deniz

Yaşanmış Deneyimler ve Öznellikler Çerçevesine Tabakalaşmayı Okumak

Caner Özdemir

Türkiye’de Sosyal Tabakalaşmanın Meslekler Üzerinden Ölçümü Ve Toplumsal Hareketlilik

Gelenekselden Moderne Geçişte Ölü Bedenlerin Yönetiminde Dini Bir Mesleki Form: Gassal

Adem Sağır | Doç. Dr., Karabük Üniversitesi

Zeynep Aktaş | Karabük Üniversitesi

Ölüm sosyolojisinde önemli basamaklardan birisi ölüm etrafında oluşan meslek ve uzmanlık alanlarıdır. Ölü bedenlerin yönetimi, geleneksel dönemde “ölüm ile uğraşan uzmanları, meslekleri ve organizasyonları” karşımıza çıkarırken; modern dönemde ise “Death Industry-Ölüm Endüstrisi” kavramını çıkartmaktadır. Geleneksel topluluklarda el yordamı ve atalardan öğrenilen metotlarla işlenen ölü bedenler, modern şirketleşmeyle profesyonel uzmanlara teslim edilmiştir. Hem geleneksel hem de modern topluluklarda ölü bedenlerin yönetilmesindeki amaç, ölümün işlenmesi ve ölen bedenden kurtulması talebidir. İster profesyonel ister amatör olsun kişilerin ölü bedenlerle ilgilenirken maddi bir karşılık aldıkları görülmektedir. Meslekler üzerinden ölümle kurulan bu ilişkide farklılıklara yapılan vurgunun temel kaynağı, toplulukların kültürel üretimlerinin dönem dönem değişebileceği gerçeğidir. Berger’in de ifade ettiği biçimde aslında modernizm, yaratmış olduğu boşlukları, yeni biçimlerle doldurmaya çalışmaktadır. Bu çalışmada ölüm ile toplum arasındaki ilişkinin geçirmekte olduğu iddia edilen değişim ve dönüşümünü açıklamak için “ölü

bedenlerin yönetimi” kavramına başvurulmuştur. Ölü bedenlerin yönetimi kavramının tercih edilmesinde, cenaze uğraşısını salt ekonomik bir tüketim alanı olarak değil; din, kültür ve kimliklerin de görülebildiği, gelenekselden moderne geçişte toplumsal dönüşümlerin izlerinin sürülebildiği sosyolojik bir bağlamı da kapsaması motivasyonu ile hareket edilmiştir. Böylece çalışma cenaze ve sonrası hizmetlerini, ekonomik bir bağlam olarak ele alan ölüm endüstrisi araştırmalarından ayırıştırarak ölü bedenleri sosyolojik bir model içinde sunmaya odaklanmıştır. Ölü bedenlerin yönetimi, günümüzü tanımlayan gösteri toplumu ve tüketim toplumu kavramlarının içerisinde sıradan bir nesne haline gelen ölümün uzmanlık ve mesleki uygulama biçimlerini ifade etmektedir. Bu bağlamda ölümün profesyonel bir iş haline gelişinin hikayesi ve bu durumun toplumsal ve dini anlamda bulunduğu karşılık, bu çalışmanın kaygısı olarak temellenmiştir. Bireyselleşme ve kiteselleşme çelişkinin yoğun bir şekilde yaşandığı ve aslında geleneksel alanların çözümlüşünü haber veren ölü bedenlerin yönetimi, bu durumu bireyin anlam dünyasında çok önemli bir yer

tutan ölümün, kar düşüncesinin de dahil olduğu hizmet sunum biçimleriyle tüketilen bir meta haline getirilişi üzerinden somut olarak göstermektedir. Bu çözümlü ve değişim biçimlerinin, kimlik ve aidiyetliklerin sunum biçimlerinde de önemli değişimler yarattığı iddiasını sahiplenen çalışmada, Türkiye özelinde ölüm meslekleri/uzmanlıkları ve hizmetlerin organizasyonları üzerinden ölü bedenlerin yönetimi ile ölümün kazandığı yeni sosyolojik anlamın birleşmesinin açığa çıkardığı sonuçları ortaya koymak amaçlanmıştır.

Çalışmanın odağına ölüm-din ilişkisinin duygusal emek üzerinden yorumlanması olarak düşünülebilecek gassallar yerleştirilmiştir. Gassalların tercih edilmesindeki kaygılardan birisi ölüm uzmanlıklarının profesyonel bir iş olarak görüldüğü modern çağda dinin ölüm ve ölü bedenler üzerindeki güçlü yönünü yeniden gündeme taşımaktır. Çalışmada nitel araştırma tasarımı tercih edilmiş, tasarım gözlem ve mülakat tekniklerinden oluşturulmuştur. Bu çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde görevli gassallarla yapılmaya başlanan mülakatlardan elde edilen ilk verilerin sunulması

hedeflenmiştir. Bu çalışma, daha önce TÜBİTAK'a sunulan 1001 projesinin önemli bir ayağında yer alan pilot uygulamalarının sonuçlarını içermektedir. Gassallarda İstanbul'un tercih edilmesi, gassal sayısının fazla olması, ölüm oranlarında İstanbul'un Türkiye'nin önemli bir ortalamasını yansıtmamasıyla ilişkilendirilmiştir. Gassal üzerinden cenaze uğraşısını, salt bir ekonomik tüketim alanı olarak değil, din, kültür ve kimliklerin de görülebildiği bir alan olarak kurma kaygısı güdülmüştür. Gassal, Türkiye örneğinde ölüm-din ilişkisinin duygusal emek üzerinden okunuşu da temsil etmektedir. Ayrıca Gassal, ölüm tüketiminin profesyonel bir iş olarak görüldüğü ölüm endüstrisinde dinin ölü bedenleri organize etmedeki güçlü yönünü yeniden gündeme taşımayı temsil etmektedir. Türkiye'de yerel yönetimlerin cenaze hizmetleri kapsamında sunduğu hizmetlerini şekillendiren temel ölçütlerden birisinin din olması, Gassal'ın çalışmaya konu edilmesi için yeterli gerekçe kabul edilmiştir.

Yaşanmış Deneyimler ve Öznellikler Çerçevesine Tabakalaşmayı Okumak

Ayça Yılmaz Deniz | Dr., Paris Descartes Üniversitesi

İleri kapitalist toplumlarda 1980ler ve 90larla birlikte yükselen şirket kültürü söylemi ve bunun şirketlerdeki uygulaması olan yeni yönetim stratejileri, verimliliği, taylorist/fordist üretim modelinin getirdiği katı akılcılığı aşarak artırmayı amaçlıyordu.

İşin bilimsel yöntemlerle örgütlenmesi (Taylor), çalışanların bilgi, beceri, yetenek ve işin gerçekleşmesine dair tüm öznel sezilerini şirket örgütlenmesine devretmesi anlamına geliyordu ve bu haliyle emek, yalnızca, çalışanlara şirket içi hiyerarşiler yoluyla tebliğ edilen görevleri yerine getirme eylemine indirgeniyordu. Bu bağlamda taylorizme/fordizme karşı geliştirilen en temel eleştiri, insanoğlunun anlam (Spurk, 2006) inşa ettiği eylemlerden biri olan çalışma eyleminin, onu, kendine yabancılaştırmasıyla sonuçlandığı fikri üzerinde temelleniyordu.

Şirket kültürü söylemi ise çalışanın bu şekilde nesneleştirilmesi aşacak, onu üretimin örgütlenme sürecine dahil edecek yeni bir şirket anlayışını müjdeliyordu. Bundan böyle çalışanın yalnızca bilgi ve becerisi değil, aynı zamanda kişilik özellikleri, duyguları ve düşün-

celeri, sezileri, kısacası özneliği (onu o kişi yapan özellikleri) işin bir parçası olacaktı.

Aynı dönemde Türkiye toplumu da küresel kapitalizme eklenme yolunda liberal ekonomik politikaları uygulamaya koyarak büyük bir sosyoekonomik dönüşüm geçirmekteydi. Bu dönüşüm, uluslararası şirketlerin Türkiye pazarına girmesi, başta finans, bankacılık/sigorta, iletişim ve telekomünikasyon, reklamcılık alanlarında özel sektörün güçlenmesi sonucunu doğurdu. Böylelikle Türkiye toplumunda da şirket kültürü söylemi ve beraberindeki çalışanın özneliğini harekete geçirici yönetim stratejileri (Dejours, 1998; de Gaulejec 2005; Lallement, 2007; Linhart, 2008; Mercure,2013) çalışma yaşamına dair beklentilere hâkim olan dünya görüşünü (vision du monde) (Weber) sunuyordu.

Çalışma hayatında özneliğin harekete geçirilmesi, çalışanın iş yerinde kendi yasalarına göre davranması (Kant), kendini gerçekleştirebilmesi anlamında özerkleşmesine (otonomi), özneleşmesine vurgu yapmaktadır. Bu noktada yeni şirket modelinin vaat ettiği öznellik ve özerklik, toplumsal statü ve prestijin yeni

göstergeleri olduklarını ileri sürmekteyiz. Bu haliyle şirket için çalışmak, bir önceki dönemin statü ve prestij kaynağı olarak kabul edilen devlet için çalışmanın (memuriyet) karşısında konumlandı.

Bu bağlamda doktora araştırmama konu olan Türkiye’de platformlar aracılığı ile örgütlenen ve kendilerini “beyaz yakalı” olarak inşa eden ücretliler, freelanceler, bağımsız çalışanlar ve işsizlerin çalışma deneyimlerinden, beklenti ve dünya görüşlerinden hareketle toplumsal tabakalaşma ve hareketlilik tartışmasına fenomenoloji ve eleştirel kuramın temel kavramlarından olan öznellikler ve deneyimler çerçevesinde yaklaşılabilecektir.

Bu bildirinin birinci amacı, şirket kültürü söyleminin bir dünya görüşü olarak gençler ve ebeveynlerde yarattığı öznelleşme beklentisi ile yukarı yönlü toplumsal hareketlilik beklentisinin nasıl örtüştüğünü tartışmaya açmaktır. Toplumun gençlere vaadi şuydu: Çocukluk ve gençlik yıllarında kendilerini eğitim hayatlarına ne kadar adarlarsa prestij ve statüye kavuşma, yukarı yönlü toplumsal hareketlilik yaşama şansları o kadar artacaktı. Bu anlamda prestij ve statünün kaynağı yalnızca iyi bir maaş ve mevki değil, kendi özerkliklerini yaratacakları ve öznelliklerini özgürce ifade edebi-

lecekleri bir işti. Aynı zamanda bu, tabakalaşmanın arzulanması anlamında da geliyordu.

Bu bildiri ikinci olarak, çalışma deneyimleri üzerine yoğunlaşacaktır. Bunun amacı sözünü ettiğim yukarı yönlü toplumsal hareketlilik beklentisinin gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya koymaktır. Araştırmam öncelikle çalışmanın vaat edildiği gibi bir öznelleşme ve özerkleşme deneyimi şeklinde yaşanmadığı, tam tersine bir dizisellik (Sartre, 1960) deneyimi olarak yaşandığını ortaya çıkarmıştır. Söz konusu dizisellik deneyimi içinde yabancılaşmayı ve tanınmamayı (non-reconnaissance) (Honneth, 2000; Kocyba, 2007; Voswinkel 2007, Granjon, 2017) barındırmaktadır.

Üçüncü olarak ise, dizesel çalışma deneyimlerinin yukarı yönlü toplumsal hareketlilik beklentilerini nasıl alt üst ettiği, nesnel olarak istatistiklere konu olan hareketliliklerin öznel deneyimlerle uyumlu olmadığının altı çizilecektir. Bu haliyle öznelleşilemeyen bir çalışma deneyiminin, nesnel göstergelerin tam tersi bir şekilde nasıl aşağı yönlü bir toplumsal hareketlilik ve hatta sınıf kaybı olarak yaşandığı vurgulanacaktır. Bu noktada bildiri, yaşanmış deneyimlerin (expériences vécues) ve öznelleşimin toplumsal hareketlilik ve tabakalaşma tartışmalarındaki önemine vurgu yapacaktır.

Türkiye’de Sosyal Tabakalaşmanın Meslekler Üzerinden Ölçümü ve Toplumsal Hareketlilik

Caner Özdemir | Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı Türkiye’deki toplumsal tabakalaşmanın meslek statüleri baz alınarak haritalandırılıp, sosyal hareketlilik düzeyinin hesaplanması ve toplumsal tabakalaşma ve hareketliliği etkileyen sosyo-ekonomik değişkenlerin tespit edilmesidir. Uluslararası literatürde nicel toplumsal tabakalaşma araştırmalarının elli yılı aşkın bir geçmişi olmasına rağmen Türkiye’de bu alanda yapılmış tüm nüfusu temsil edebilecek kapsamda araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu durumun temel sebebi gerek mesleki statünün gerekse eğitim düzeyi gibi mesleki statüyü doğrudan etkileyen değişkenlerin hem birey hem de ebeveynler için ölçüldüğü nicel verilerin mevcut olmayışıdır. Son yıllarda TÜİK tarafından yapılan bazı araştırmaların verileri eksik olmakla birlikte bu noktada önemli bir kaynak haline gelmiştir. Bu çalışmada da son on yılda toplanan çeşitli Türkiye temsili veriler üzerinden mesleki statü temelli farklı sosyal tabakalaşma ölçümleri ile Türkiye’de toplumsal hareketliliğin düzeyi ve toplumsal hareketliliği etkileyen temel sosyo-ekonomik değişkenler tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bu bağlamda, TÜİK tarafından her yıl uygulanan Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA), 2012 ve 2016 yıllarından uygulanan Yetişkin Eğitimi Araştırması ve Uluslararası Sosyal Araştırma Programı’nın (ISSP-International Social Survey Programme) 2009 tarihli ve Sosyal Eşitsizlik temalı anket verileri analiz edilecektir. Bahsi geçen bu araştırmaların hiçbiri doğrudan sosyal hareketliliği ölçmek üzere tasarlanmadığı için metodolojik çeşitli eksikleri vardır. HİA verisinde bireyler için eğitim ve meslek bilgileri detaylı bir şekilde toplanmakla beraber, ebeveynlere dair bilgilere aynı hanede ikamet ediyorlarsa erişilebilmektedir. Benzer şekilde YEA 2012 verisinde birey eğitim ve meslek bilgileri detaylı bir şekilde yer alırken anne ve baba eğitim düzeyleri ve meslek bilgileri yüzeysel bir düzeyde toplanmış , YEA 2016 araştırmasında ise anne-baba mesleğine dair sorular ankettten çıkarılmıştır. 2009 tarihli ISSP verisinde hem anne-baba hem de birey için eğitim ve meslek bilgileri bulunmakla beraber araştırmanın örneklem büyüklüğü derinlemesine analizler için yetersizdir. Tüm bu eksiklikleri göz önünde bulundurarak farklı araştırmalarda toplanan verilerle tekrarlanan

analizlerin ne ölçüde örtüştüğü veya ayrıştığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Mesleğe dayalı sosyal tabakalaşma ve hareketliliğe dair literatürde çeşitli işlemselleştirmeler mevcuttur. Toplumsal konumu çeşitli kategoriler üzerinden sınıflandıran yaklaşımların yanı sıra, mesleki statüye dair sürekli bir değişken oluşturarak analizler geliştiren yaklaşımlar da vardır. Bu çalışmada farklı toplumsal tabakalaşma işlemselleştirmelerinin Türkiye örneğinde nasıl sonuçlar verdiği de incelenecektir. Bu amaçla, hem Erikson–Goldthorpe–Portocarero sınıf şeması (EGP) gibi kategorik değişkenler, hem de Uluslararası Sosyo-ekonomik Mesleki Statü Endeksi (ISEI) gibi sürekli değişkenler ile yapılan analizler Türkiye örneğinde karşılaştırılabilecektir.

Yapılan ön analizler sonucunda tüm veri setlerinde birey ve anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleki statüsü, yaş, cinsiyet ve eğitim görülen alan değişkenlerinin mesleki statü üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ancak, kuşaklar arasında eğitimin yaygınlaşması ile beraber anne-baba eğitim düzeyinin mesleki statü üzerindeki etkisinin zayıfladığı tespit edilmiştir. Ayrıca anne-baba mesleki statüsünün birey mesleki statüsü üzerindeki etkisinin kuşaklar arasında azalmadığı, yani yukarı sosyal hareketlilik düzeyinin diğer değişkenler kontrol edildiğinde değişmediği yönünde bulgulara erişilmiştir.

4. OTURUM | 5 Mart 2019 | 11:30:12:50

Oturum Başkanı: Fatih Yaman

Sait Gülsoy

Dijital Yerli Neslin Sporu: E-sporları Meslek Olgusu Üzerinden Değerlendirmek

Murat Yüksel

Serbest Zaman Aktivitesinden Profesyonel Mesleğe: Spor Yoluyla Yukarı Doğru Dikey Sosyal Hareketlilik

Dijital Yerli Neslin Spor: E-sporları Meslek Olgusu Üzerinden Değerlendirmek

Sait Gülsoy | Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi

E-spor, dijital oyuncuların organizasyon çatısı altında mücadelelerini tanımlayan bir kavramdır. E-sporlarda mücadele eden dijital oyuncular ise siber atlet olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda büyüyen bir ekonomiye sahip olan e-sporlar ilgi çekmekte ve siber atletlere ciddi meblağlar kazandırabilmektedir. Oyunların e-spor branşı olabilmesi için gerektirdiği kimi nitelikler olduğu gibi siber atletlerin de yerine getirmesi gereken sorumluluklardan söz etmek mümkündür. E-sporların da içerisinde değerlendirilebileceği dijital oyunlar ise en az Amerikan film endüstrisi Hollywood kadar büyük bir ekonomidir. Dijital oyun sektörü yaklaşık son kırk yıldır ev eğlencesinin parçası olan ürünler ortaya koymaktadır. Y kuşağının ilgisini cezbeden teknoloji ve onların ebeveynliğinde Z neslinin de dijital yerliler olarak doğrudan tanıştığı dijital oyunlar pek çok birey tarafından ilgiyle takip edilen bir hobi alanını oluşturmaktadır. Her gün, dünya üzerinde yaklaşık kırk milyon saat dijital oyunlara harcanmaktadır. Ayrıca gelişen internet ve iletişim teknolojilerinin de kapsadığı dijital oyunculuk, bir dijital gündelik yaşam pratiğini, kendi dilini ve kültürünü de oluşturmaktadır. Dolayısıyla, dijital yerli neslin genç yetişkinlik döneminde, bireysel bir

hobiyi kurumsal bir çatı ve sonunda ekonomik kazanç olan bir rekabetle yerine getirmesi, dijital mesleklerin oluşumu bağlamında ele alınabilir.

Bu çalışmanın amaçlarından ilki dünyada ve ülkemizde e-sporların gelişim sürecini ve günümüzdeki konumunu analiz etmektir. Bir diğer amaç ise e-spor ile uğraşan dijital yerli neslin fertleri siber atletlerinin bir meslek icra edip etmediklerini tartışmaktır. Çalışmanın önemi ise dijital yerli kavramı etrafında dijital mesleklerin oluşumunun irdelenmesidir. Siber atletliğin itibar sorununa değinilmesi olması, gençlerin eğitimi ve özgüveni bağlamında ayrıca önemlidir. Çalışmada kullanılacak yöntem ise dijital etnografidir. Gözleme, kişisel notlara ve derinlemesine görüşmelere dayalı olarak elde edilen veriler emik bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Yapılan etnografik araştırmada evren ve alan dijital düzlemde kuruludur. Yapılan gözlem ve alınan notlar ilgili internet sitesi, forum, blog vb. derlenmiş olup, görüşmeler ise internet üzerinden iletişime imkân sağlayan programlar aracılığı ile yapılmıştır.

Çalışmanın sonucunda elde edilen önemli bulgulardan ilki gençlerin siber atletliği geçici bir iş olarak gördük-

leri ama meslek olarak nitelendirmedikleridir. Meslek olarak görmemelerinin temel sebebi olarak ise başta ebeveynleri sonrasında toplum nazarında yaptıkları işin bir statü sağlamıyor olması gelmektedir. Ayrıca dijital yerli nesil e-spor etkinliklerini bir gösteri olarak da yorumlamaktadır. Sonuç olarak e-sporlar, önemli bir kültür, eğlence ve hobi alanı olan dijital oyunların günümüzdeki bir koludurlar. E-spor etkinlikleri kurum-sallaşmış hobi olarak kendi ekonomisini oluşturmakta

ve siber atletler olarak nitelenen oyuncularını ise genellikle genç ergenlerden oluşmaktadır. Üniversite çağından sonra uzaklaşılan uğraşı performans sergileyen oyuncu gençler tarafından da kalıcı bir meslek değil ancak dönemsel bir zanaat olarak nitelendirilmektedir. Başka bir ifadeyle dijital oyunlar Z nesli ile birlikte Y nesline de hitap eden eğlence ürünleriyken, e-sporlar ise dijital yerli neslin sporu olarak nitelendirilebilirler.

Serbest Zaman Aktivitesinden Profesyonel Mesleğe: Spor Yoluyla Yukarı Doğru Dikey Sosyal Hareketlilik

Murat Yüksel | Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı, bir meslek olarak elit sporun, özellikle toplumun alt tabakasında yer alan bireyler için ne kadar önemli bir yukarı doğru dikey hareketlilik aracı olduğunun ortaya çıkarılmasıdır.

Çalışma ikincil araştırma tarzında yapılmış bir literatür çalışmasıdır. Araştırma geniş bir tarihsel süreç içerisinde ele alınmıştır. Konuyla ilgili en güncel yayınlara ulaşmaya çalışılarak, konu geniş bir çerçevede değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tarih boyunca uzun bir süre serbest zaman sadece aristokratların tekelinde olmuştur. Dolayısıyla serbest zamanın en önemli kültürel pratiği olan sporda sadece elit tabakanın katıldığı bir faaliyettir. XIX. yüzyılın başlarında modern sporun doğuşundan, XX. yüzyılın ortalarına kadar spor pratikleri, sadece elitlerin kontrolünde olsa da, zaman içinde toplumun diğer tabakalarının da katıldığı bir faaliyete dönüşmüştür. Bir zamanlar elitler tarafından sağlık, haz, mutluluk amacıyla yapılan spor, zaman içerisinde başta futbol olmak üzere daha birçok branş ekseninde, alt tabakanın para ve statü amacıyla yaptığı profesyonel bir mesleğe dönüşmüştür.

Günümüzde spor iktisadi alanın en önemli sektörlerinden biri haline gelmiştir. Spordan sıklıkla bir endüstri olarak bahsedilmektedir. Sayısız kulüp, şirket ve federasyon bünyesinde milyonlarca insan sporcu, antrenör, teknik direktör, menajer, diyetisyen, kondüsyoner, hekim, yönetici ya da spor bilimlerinin çeşitli alanlarında uzman olarak çalışmakta, sportif mal ve hizmetlerin üretiminden, reklam, pazarlama ve medyaya kadar uzanan alanlarda spor sayısız iş imkanı sunmaktadır.

Serbest zamanın endüstriye dönüştüğü günümüz dünyasında, bu endüstrinin en önemli tüketim pratiği olan sporun tabakalara göre anlamı değişmektedir. Sosyal hayatta, sahip olduğu zenginlik ile bütün hazları yaşamış, aldığı eğitim ile üst düzey mevkilere ulaşmış sosyal statüsü yüksek bireyler ve çocukları için spor yoluyla statü elde etme düşüncesi çok gerçekçi olmayacaktır. Bu konumdaki bireyler, sportif faaliyetlere sağlık, haz, eğlence ya da hayatlarına renk katmak için katılmaktadırlar. Ancak alt tabakadaki bireyler ya da çocuklar için durum aynı değildir. Bugün spor, özellikle alt tabakadaki çocuklar için önemli bir statü yükseltme aracıdır. Bunun çok açık bir örneğini Brezilya'da görmek

mümkündür. Çünkü, sosyo-ekonomik statüsü düşük birçok Brezilyalı için futbol, yoksulluktan kurtulmanın en önemli yoludur. Bundan dolayı, Brezilya dünya çapında birçok futbolcu yetiştirmiştir ve yetiştirmeye devam etmektedir.

Spor yoluyla sosyal hareketlilik imkânı sadece elit spor ekseninde ve futbol, basketbol, atletizm, tenis, boks gibi bazı branşlar ekseninde düşünülmesi gereken bir durumdur. Bu branşlarda yer alan LeBron James, Lionel Messi, Floyd Mayweather, Roger Federer, Usain Bolt, Mesut Özil, Cengiz Ünder gibi daha birçok sporcu, hem kendilerinin hem de ailelerinin statülerini yükseltmişler ve önemli miktarda gelir elde etmişlerdir. Bazı sporcuların yıllık gelirinin 300 milyon doları bulması, bazı sporculara sadece görüşme hakkı için milyonlarca dolar ödenmesi spordaki profesyonelleşmeyi gözler önüne sermektedir.

Günümüzde, spordaki yüksek ödüller ve ünlü sporcuların çeşitli kitle iletişim araçları aracılığıyla sürekli gündemde tutulması, gıpta etkisi yaratmakta ve toplumun büyük çoğunluğunun- özellikle alt tabakadakilerin, siyahların ve etnik olarak dezavantajlı olanların- spora

olan ilgisini arttırmaktadır. Ancak, elit spor bünyesine herkesi kabul etmemektedir. Bir diğer ifadeyle elit spor seçicidir. Sadece yetenekli olanlar belli noktalara ulaşabilirler. Yetenekli olmayanlar için, elit düzeyde bir sporcu olmak çok da olası değildir. Örneğin, Galatasaray kulübünün alt yapısına 8000 öğrenci başvuruda bulunmuş, bunlar arasında sadece 60 kişi seçilmiştir. Bir başka örnek ise, 40.000 genç siyahın lisede basketbol oynadığı, ancak, sadece % 35'inin NBA'yi zorladığı ve 7 tanesinin NBA'de oynayabildiği görülmektedir. Gerçekte, bu durum ırk ve etnik kökenden bağımsız olarak, bütün bireyler için de geçerli bir durumdur. Amerikan istatistiklerine göre, spor yoluyla yukarı doğru dikey hareketlilik şansı kadınlarda binde 4, erkeklerde ise binde 7 olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, spor yoluyla yukarı doğru dikey hareketlilik, özellikle alt tabakadaki bireyler için geçerli bir durumdur. Ancak, bu fırsatın spor yoluyla statü elde etmek isteyenler arasında çok az sayıda insan için geçerli olduğu unutulmamalıdır.

5. OTURUM | 5 Mart 2019 | 09:00-11:00

Oturum Başkanı: Uğur Zeynep Güven

Ayşe Mahinur Tezcan

Meslek Olarak Akademisyenlik Tercihinde Kültürel Sermayenin Yeri

Muhammet Fırat & Reşat Açıkgöz

Çingeneler, Etnisite ve Güvencesizlik

Sinan Acar

Kamu Sağlık Hizmetlerinde Esneklik -Güvencesizlik Süreçleri ve Beyaz Yakalı Çalışanlar

Meslek Olarak Akademisyenlik Tercihinde Kültürel Sermayenin Yeri

Ayşe Mahinur Tezcan | Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi

Akademisyenin sosyal kökeni, aldığı eğitim, akademi oyununa adım atarken sahip olduğu kültürel, sosyal sermayeleri, oyunu devam ettirirken karşısına çıkan engelleri minimize etmek ya da oyuna adapte olmak noktasında katkı sağlamaktadır. Tevarüs edilen bir kültürel sermaye ile oyun içinde olmak ve oyun içerisinde o kültürel sermayeyi kazanmak, kültürel sermaye düzeyinde ve oyunu oynama biçiminde çeşitli farklılıklar oluşturacaktır.

Akademisyenliğin en üst basamağı olan “üniversite profesörlüğü” mesleki itibar skalasının ilk üç sırasında yer alan meslekler arasında zikredilmiştir. Akademisyenliği meslek olarak seçen kişilerin seçim sebepleri çok farklı düzeylerde değişkenlik göstermektedir. Akademisyen olmayı istemeyi aklının ucundan bile geçirmeyenlerle, üniversitede bölüm tercihini yaparken akademisyen olma ideali olanlar ve hasbelkader akademisyen olanlar üç farklı uç noktayı göstermektedir. Bu farklılıkların oluşmasında etkili olan faktörlerin başında kültürel sermaye seviyesi yer almaktadır.

Akademisyenlerin bölüm tercihlerinin veya akademisyenlik tercihlerinin belirlenmesinde sahip oldukları

kültürel ve sosyal sermaye seviyeleri, tercihleri ve özellikle bilinç düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bourdieu kültürel sermayelerini okul yolu ile edinenlerin hatırı sayılır derecede kültürel miras yoluyla edinenlere kıyasla daha ‘klasik’ ve daha az riskli kültürel yatırımlar yaptıklarını ifade eder. Bu noktada tercih kategorilerini “hayatı idame ettirmek” ve “hayattan keyif almak” olarak ayırabiliriz. Hayatı idame ettirme temel maksadı ile tercihi belirlemenin daha klasik ve daha az riskli olduğunu söyleyebiliriz. Buna mukabil hayattan keyif almak şeklinde kategorize edebileceğimiz tercihin temel belirleyenin merak, sevgi, ilgi olduğu noktada tercihlerin sonucunun çeşitli riskler taşıyabileceği düşünülmektedir. Kök kültürel sermaye bir çeşit kullanma kılavuzu işi görmektedir.

Bourdieu’ya göre popüler olan bilince, estetik bir haz düşüncesinden daha yabancı bir şey yoktur. Tersinden düşünülecek olursa, popüler olmayan bilinç, kültürel sermayesi daha yüksek olan bilinç olacaktır ve dolayısıyla haz, tercihlerin bilinç düzeyini etkileyen bir konumdur. Bununla birlikte kültürel sermaye dediğimiz şeyi ekonomik sermayeden ayrı düşünmek

pek mümkün değildir. Daha doğru bir ifadeyle, yüksek ekonomik sermaye kültürel sermayeye dönüştürülebilir ve aynı zamanda yüksek kültürel sermaye ekonomik sermayeye dönüştürülebilir. Örneğin, yüksek ekonomik sermaye sahibi bir i adamı sahip olduğu ekonomik sermayenin kendisine sağlayacağı imknlar neticesinde çocuklarının iyi bir eğitim almasını sağlayarak kültürel sermaye dönüşümünü gerçekleştirebilir. Ya da yüksek kültürel sermaye sahibi bir doktor kendisini alanında geliştirerek aranan ve talep edilen yüksek ücretler kazanan bir doktor olarak ekonomik sermayesini de

yksetebilir. Aynı zamanda kazandığı n ile de simgesel sermaye sahibidir.

Mesleki tercihlerin belirlenmesinde aileden tevarüs eden kültürel sermayenin büyüklüğü önem kazanmaktadır. Bu çalışmada farklı akademik kuaklardan ve kök kültürel sermaye seviyelerinden otuz be akademisyen ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler iığında meslek olarak akademisyenliği neden ve hangi koşullarda tercih ettikleri ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

Çingener, Etnisite ve Güvencesizlik

Muhammet Fırat | Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi

Reşat Açıkgöz | Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi

Bu çalışmada, çingenerlere iş/istihdam ilişkileri açısından yaklaşılmakta, çingenerlerin güvencesiz işlere yönelmesinde etnisite faktörünün etkisine odaklanılmaktadır. Çalışma değişen çalışma koşullarının çingenerleri ekonomi, kültür, kimlik, toplumsal statü, yerleşim tarzı ve yaşam biçimi gibi süreçlerde nasıl etkilediğini sorgulamayı amaçlamaktadır. Modernleşme ya da teknolojik gelişmelerle birlikte değişen/dönüşen çalışma ilişkileri, çingenerleri sadece etniklik açısından dışlamakla kalmayıp, mesleki olarak da -daha çok başkalarının tercih etmediği- güvencesiz/düzensiz işlerde düşük ücretle çalışmalarına ya da düzenli ücret

kazanabilecekleri işlerden sürekli uzak kalmalarına neden olmaktadır. Değişen/dönüşen çalışma ilişkileriyle birlikte bu gelişmelere ayak uyduramayan çingenerler kültürel ve ekonomik açıdan daha zorlu süreçlere girmiştir. Çingene kimliğini yansıtan mesleklerinin yok olması, çingenerleri, genellikle çingene olmayanların hoşlanmadığı ya da yapmak istemedikleri marjinal geçici ve kayıt dışı sektörlerde çalışmaya zorlamıştır. Sosyal ilişkiler bağlamında toplumsal statülerini ve kimliklerini olumlayan mesleklerinin kayboluşu, çingene kelimesinin pejoratifliğini daha görünür kılmıştır.

Kamu Sağlık Hizmetlerinde Esneklik – Güvencesizlik Süreçleri ve Beyaz Yakalı Çalışanlar

Sinan Acar | Arş. Gör., Bartın Üniversitesi

Neo-liberal dönemde sağlık alanı önemli bir reform alanı olarak görülmüş ve bu dönemlerle birlikte, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve ulus ötesi sermaye gruplarının bu alanlarda etkin olması amaçlanmıştır. Türkiye’de sağlık alanının Cumhuriyet’in kuruluş dönemlerinden 1980’li yıllara kadar istenilen düzeyde kurumsallaşma ve toplumsallaşma süreçlerini tamamlayamaması, bu alanlarda uygulanacak reform ve özelleştirme uygulamaları için birer meşruiyet kaynağı olmuştur. Sağlık alanında özellikle 1980’li yıllardan itibaren başlayan reform ve dönüşüm süreçleri, 2003 yılındaki Sağlıkta Dönüşüm Programıyla (SDP) tam olarak uygulama alanına girmiştir. Kamu sağlık kurumlarında uygulanan toplam kalite uygulamalarıyla birlikte sağlık hizmetlerinde köklü değişimler ortaya çıkmıştır. Sağlıkta dönüşüm süreciyle birlikte tüm toplumsal kesimlerin sağlık hizmetlerine ulaşımı noktasındaki engeller ortadan kalkmış ve bu noktada vatandaşların sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri artmıştır. Diğer yandan kamu sağlık istihdam süreçlerinde 1980’li yıllardan itibaren yardımcı işler alanlarında

uygulanmaya başlanan esnekliğe, sözleşmeliliğe ve güvencesizliğe dayalı istihdam biçimleri bu dönemlerle birlikte daha da yaygınlaşmaya ve asli işleri de içine alacak şekilde sistem içine yerleşmeye başlamıştır. Bu noktada özellikle asli işleri yapan pozisyonlarda (biyolog, psikolog, ebe, hemşire, sağlık teknisyeni, sağlık memuru gibi pozisyonlar) sözleşmeliliğin ve güvencesiz istihdamının sisteme yerleşmeye başladığı bir döneme girilmiştir.

Bu çalışma kamu sağlık hizmetleri alanındaki istihdam süreçlerinin esnekliğe dayalı olarak dönüştüğü post-fordist dönemde, sistem içerisinde beyaz yakalı olarak ve güvencesiz pozisyonda istihdam edilen çalışanların düşünce ve deneyimlerini başlıca esneklik, güvencesizlik ve değişen mesleki süreçler bağlamında ele alarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla Elazığ Fırat Üniversitesi, Fırat Tıp Hastanesinde hizmet alımı yoluyla istihdam edilen 120 sağlık çalışanına anket uygulanmış, 17 sağlık çalışanı ile de derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Araştırmadan elde bulgulara dayanarak, sağlık çalışanlarının çoğunluğunun alt ve orta sınıfa dâhil ai-

lelerden geldikleri ve işe giriş sürecinde ise sosyal sermayelerinin belirleyici olduğu görülmüştür. Sağlıkta dönüşüm süreciyle birlikte kamu sağlık hizmetlerinde çalışma koşullarının daha da zorlaştığı, ekip anlayışının gerilediği ve çalışanların karar alma süreçlerine katılımının azaldığı bir süreç ortaya çıkmıştır. Diğer yandan çalışanların üzerlerindeki denetim süreçlerinin farklılaştığı, kadrolu ve taşeron çalışanlar arasındaki maddi-manevi ayrımcılık süreçlerinin etkin olduğu, çalışanların ek iş yapma eğiliminde olduğu ve sağlık

kurumlarında şiddetin daha da görünür hale geldiği yönünde bir düşünce içerisinde oldukları görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak istihdam süreçlerinde güvenli bir liman olarak görülen kamu hizmetlerinin post-fordist dönemde esnekliğe ve güvencesizliğe dayalı olarak yeniden inşa edildiği ve beyaz yakalı çalışanların da bu süreçlerden nasiplerini aldıkları bir yapının olduğu söylenebilir.

Dinleti ve Söyleşi: Sokak algıcılığı

Elyesa Koytak & Sedat Anar (Santuri)

5 Mart Salı | 16:00-17:00

www.tyap.net

